

Թող լուր տեսնուի մեզից, այն միշտ վեհ, միշտ կենդանացուցիչ խօսքը,

“Յառաջ, յառաջ”:

Ապրիլ կնշանակե գործունեայ լինել, կնշանակե զարգանալ: Այս կեանքի հիմնական ճշմարտութիւնն է. սովորեցէք ապա, ով ուսուցիչներ, ծանաչել ձեր անձը, ձեր պակասութիւնները ու թերութիւնները և քաջաբար ու վստահ, եռանդաւով ցանկութեամբ ու հաստատ կամքով գնացէք յառաջ:

Այն ժամանակ միայն կհասկանաք դուք ձեր մարդկային և ուսուցչական համեստ, բայց թանկագին գանձի մեծափառութիւնը, և չէք այլ ևս գործել փարիսեցու նման ի զոյց մարդկան: Թող ուսումնարանը լինի ձեր այն աշխարհը՝ որ տեղ պարունակուի ձեր ամենայն բանը, և որի համար դուք լինիք ամենայն բան: Այս աշխարհը այն ուժերի ճշմարիտ ու կենդանի աղբւրն է, որոնք հարկաւոր են ուսուցչի գործունեութեան, քաջալերութեան, ինքնակրթութեան համար: Հասկացէք ձեր կոչումը լիովին, հասկացէք նորա վստմութիւնը, և նա կ'ողբարէ ձեզ, նա կ'ոտայ ձեզ այն անդամադրելի, զօրեղ, յաղթող ոգևորութիւնը, որ բաղկացնում է ճշմարիտ ուսուցչի բնաւորութիւնը: Միմիայն ինքնակրթութիւնն է անպիտան ուսուցչին խոհական գործունեի բնաւորութիւն, մի գործունեի՝ որ ձգտում է կատարելագործել իւր աշխատանքը: Բռանց դորան ուսուցչի բոլոր գործունեութիւնը, որքան էլ փայլուն լինէր նա գրեւոր, կր լինի շինովի, բոլոր մետօդները կ'ունենան մեքենայական կերպարանք և կը կորցնեն իրանց իսկական արժանաւորութիւնը, իւ-

րեանց ուղիղ բարձրագոյն նպատակը, այն է՝ մարդու զարգացումն: Ուսումնարանական ուսման վերայ մանկավարժութիւնը նայում է իրրեւ ինքնակրթութեան միջոցի վերայ, և դրագէտ լինել, ձգտումն չունենալ անձը կրթելու՝ նշանակում է ձեռք բերել մի այնպիսի զէնք, որը չպէտք է գործածուի և որը ապա ուրեմն անօգուտ է բոլորովին:

Բայց ուսուցիչն կարող է սոսկ իւր ունեցածը միայն, և ով որ ինքն չի ջանալ իւր անձը կրթելու, նա չէ կարող մի այդպիսի ձգտումն ծաղկոյնել աշակերտներէ մէջ:

Հարցասիրութիւն և ինքնակրթութեան ձգտումն չունեցող ուսուցիչը մի կոյր գործադրիչ է, միայն այլոյ փորձերի ստրուկ է արհեստականութեան, նա չէ կարող իսպառ քննել ուսումնատուութեան մեթօդները և անընդունակ է իւր գործը դառն հանելու: Ի վերայ այս ամենայնի, ուսուցչի կոչումն ոչ թէ գործաւորական աշխատանքն է, այլ յառաջացնելն այնպիսի կենդանի մարդկային անձնաւորութիւններ, որ կարողանային ծանաչել իրանց անձը և իւրովի ստեղծել իրանց վիճակը: Հատ անդամ ուսուցիչները գանդաւովում են, “ձանձրացանք գործելուց, զգուշի է միշտ ու միշտ Բենեդիկտ կրկնել երեսաների հետ: Ամբողջ կեանքումս երեսաներ ուսուցանել՝ նշանակում է անձը ենթարկել մշտական երեսայութեան, կամայ ակամայ մարդ խմացածն էլ կմոռանայ”:

Ահա սակ մի կ'օգտուի և վշտադին մոլորութիւն: Ուսուցիչները մոռանում են, որ այդ մանուկները մարդիկ են, որ իւրաքանչիւր երեսայից յառաջ

է դալիս մի կենդանի անձնաւորութիւնը
և որ ամենից առաջ նորա ստեղծումն
դոյն իսկ անձնաւորութիւնը

Արեւմտեաներէն ուսուցանելը հեշտ, իսկ
այդ նպատակի համար հարկաւոր իմացութիւնները չնչին կարծել՝ միայն նորա
նէ կարող, որոնք երբեք չեն քննել գործի
էութիւնը, երբեք չեն մտածել սկզբնական
ուսուցչի կոչման մասին:

Մանկավարժութիւնը հաստատուողէս
ընդունում է, որ սկզբնական ուսուցչի
գործը ամենադժուարներէից մինն է: Միզը-
նական ուսումնարանում ուսուցիչը ան-
հայեք է: Վաստաւութեան մեթոդները
այստեղ անձնաւորութեան նորա մէջ, բո-
լոր տեղեկութիւնները հաւաքուած կենդ-
րոնանումն կրթողի մէջ: Ամեն մի սխալ
քայլը յառաջացնում է մեծամեծ վնասա-
կար հետեանքներ, մեծամեծ սխալներ,
որոնք անդրադառնումն մանկան ամբողջ
ապագայ զարգացման վերայ: Հարկաւոր է
մեծ զգուշութիւն, հմտութիւն, կա-
րողութիւն և մանկավարժական սրա-
տեսութիւն այդքան դժուար խնդիրը լը-
րագործելու համար: Վիակասար մանկա-
վարժական տղիտութիւն են ցոյց տալիս
այն ծնողները, որոնք կարծումն, թէ
մանուկներէ սկզբնական ուսումնաստու-
թիւնը կարելի է յանձնել ամեն մէկ տի-
րացուի մէկ խախտի:

Այսպէս շատ անգամ տանք ցանկա-
նալով իւրեանց որդւոցը ուսուցանել,
յանձնումն նորան առաջ առաջ վատ
աշխատքի ուսուցչի, և այն ժամանակ մի-
այն՝ երբ նա խանդարած է լինում ըստ
ամենայնի, նոր վարձում են ընդ ուսուցչի
հրէ-հրէ-նը կարգաւորութիւն համար:

Միզընում խանդարելը հեշտ է, բայց
շատ դժուար է ուղղելը: Բնչպէս որ մա-
նուկը իւր առաջին տարիներում արագ
է աճում Ֆիզիքական, ուստի և պահան-
ջում առանձնապէս լաւ խնամատարու-
թիւն, այդպէս էլ արագաբար աճում
նա այդ ժամանակում բարոյապէս և մը-
տաւորապէս, այս պատճառով էլ ինչքան
աւելի անխալ լինին առաջին քայլերը,
այնքան աւելի աղաւ և ուղիղ կլինի յա-
ջորդող զարգացումն:

Տունը կողոպտելուց յետոյ աւելը փա-
կանք դնել օխմարութիւն է:

Պէտք է հոգալ չարիքի առաջին առնե-
լու համար, ահա ի՞նչն է կարեւոր բանը
գտատարակութեան մէջ: Հիւանդների
արդէն բժշկումն, ո՛չ թէ դաստիարա-
կում: Փչացած մանկան համար մանկա-
րոյժ է հարկաւոր, և ո՛չ դաստիարակ:
Այսպէս աղետ ժլատութիւնը չհասկա-
նալով սկզբնական կրթութեան գորու-
թիւնները, զոչում է մանուկներէ վեճակը
այն կողմններին, որոնց ուսուցչից յետ
քցելը աշխատանք է համարում: Աժա-
նութեան յաբից են ընկնում, և այդ
շատ թանկ է նստում. դերադաս են հա-
մարում կողմնները մանկան օրհասից
(բաղադից), և նուազացնելով ուսուցչի
վարձը մինչև մի չնչին քանակութիւն,
հասարակութիւնը ստեղծում է այնպի-
սի արհեստաւոր գործաւորներ, որոնք
ղուրկ են լինում մանկավարժական զար-
գացման ոգուց և ուժից, որոնք նա-
յում են իրանց գործի վերայ՝ իրրե
վարձկանի գործի, այն ինչ սկզբնական
ստուգնաստուութիւնն է յատկապէս, որ
պահանջում է ուսուցչից առաւել նշա-

նաւոր ու լուրջ յատկութիւններ, մանաւանդ որ սկզբնական ուսումնատուութեան մէջ կրթութիւնն այնքան սերտ կապակից է ուսման հետ, որ անհնար է բաժանել նորանց, և զնել նոցա տրանսքում մէկ տահման: Մինք ցոյց տուինք այդ նշանաւոր դործի ընդհանուր կողմերը միայն, բայց այդ էլ բաւական է, որ իմացութիւնը ի՞նչքան են մոլորուած այն ծնողները, որոնք սկզբնական ուսումնատուութիւնը համարում են մի աննշան և ուսուցչից տաղանդ չ'պահանջող բան, և թէ ինչպիսի կոպիտ սխալն մէջ են ընկած այն ուսուցիչները, որոնք ուշք չը դարձնելով դործին, ձեռնարկելով մի որ և իցէ «նորագոյն», կամ «գիւրին», մեթոդ ասված բան, դործին տեղեակ են համարում իրանց և այլ ևս պաաճառ չեն գտնում իրանց անձը կրթելու:

Եւ այսպէս սկզբնական ուսուցչին առաւել հարկաւոր է անձնակրթութիւնը՝ քան թէ ում և իցէ ուրիշին:

Վա կարեւոր է նորա համար ըստ էութեան դործի, բայց դա կարեւոր է նորան և ըստ նորա դրութեան:

Ամեն մարդ գիտէ, թէ ի՞նչքան աննախանձելի է ուսուցչի վիճակը: Չապահովուած, առանց իրաւունքների, բայց միայն ծանր պարտականութիւններով, շատ անգամ մնում է նա միայնակ կոպիտ ու ագէտ հասարակութեան մէջ:

Ինչքան շատ են այդտեղ ձախորդ հանգամանքների դործի մէջ. ինչքան շատ են ուսուցչի համար ամբոխին հաւասարակից գառնաղու առիթները, և թէ որ նա չունենայ այնչափ ոյժ, որ կարողանայ պահպանել իւր անձը ուսուցչական կոչ-

ման բարձրութեան վերայ: Այդ կենդանի և արդիւնաւոր ոյժը անձնակրթութեան ճիղն է, դա կ'սլահէ և կ'քաջալերէ նորան տղիտութեան դէմ ունեցած պատերազմի մէջ. դա կ'ստեղծէ նորա մէջ մի ներքին խոհական կեանք, դա միայն կարող է բաց անել նորա աշխատանքի ու կատարելութեան մէջ ամենամաքուր և ամենազինվայելչութեան մի անընդհատ աղբււր, դա կ'պաշտպանէ նորան բթանալուց և անշարժութիւնից, կ'խրախուսէ, կ'գօտեպնդէ նորան ի դործ և ի յաղթութիւն:

Արաքին հանգամանքների և ձախորդութեան տեղն առնելով այդպիսի ճիղն՝ կ'ըջապատէ ուսուցչին լուսավարչութեան մթնոլորտով և կ'շինէ նորան ժողովրդի լուսաւորութեան կենդանի դործիք, միայն նա տալով ուսուցչին մարդկային ճշմարիտ արժանաւորութեան ոչ շինծութեամբութիւնը, բնականաբար և յակամայիցս կ'զրաւէ դէպի նա հասարակութեան յարգանքը. ուրեմն անձնակրթութեան յարգանքը է միայն կարող է բարձրացնել ուսուցչի բարոյական նշանակութիւնն ու կշիւր, այլ և բարեօքիւ նորա անտեսական դրութիւն. հասարակութիւնը կգընահատէ այն մարդուն, որ յարդիւն ու սիրելի կլինի նորան: Եւ այսպէս, առհասարակ անձնակրթութիւնը կարեւոր ճանաչելով ամեն մի ուսուցչի համար մենք առանձին կարեւորութիւն ենք տալիս նորան ժողովրդական ուսումնարանի ուսուցչի համար, և այս պահանջը հիմնում ենք ինչքան որ նորա նշանաւոր կոչման, այնքան էլ նորա դրութեան վերայ: Մեզ հարկաւոր է այժմ ցոյց առլ այն միջոցները, որոնք ունի և կարող է

ունենալ ժողովրդական ուսուցիչը ձեռքի տակ: Բայց յառաջ քան թէ մենք կը ձեռնարկենք այդ դործը՝ կարևոր ենք համարում մի անգամ էլ կանգ առնուլ նորա: Հասարակական կամ ընկերական գրութեան վերայ, որ պարզենք թէ ի՞նչ իրաւունքներ ունինա՞հարաւիրելու հասարակութեան ուշադրութիւնը իւր դործի վերայ, և այս տեղից էլ ծագած ի՞նչ պարտականութիւններ ինքն ուսուցիչը՝ իւր անձնակրթութեան վերաբերմամբ:

Այլ որ ուշի ուշով զննել է մեր ժողովրդական կրթութեան գործերը, նա անտարակոյս զարմացած կ'լինի մեր հասարակութեան ժողովրդական ուսուցչի հետ ունեցած այն անկանոն յարաբերութեան վերայ, որ ամենամեծ խոչնդոտներից մէկն է յառաջադիմութեան դործում: Բոլոր լուսաւորուած երկիրներում ուսումնարանը սրբութեան տեղի է համարւում, որի վերայ կենտրոնանում է ժողովրդի համակրութիւնը, իսկ ուսուցիչը իբրեւ մի յարգելի ներկայացուցիչ լուսաւոր գորութեան: Բայց ի՞նչ կարող ենք ասել մեր ուսուցիչների հասարակական և անտեսական գրութեան մասին: Սեր ուսուցիչներից մեծ մասը դատապարտուած է սպրիւ աղքատ, դժուար և ծանր կեանքով, չնչին և շատ անգամ անկանոն վարձատրութեամբ, կարճ խօսքով՝ թշուառ հանգամանքների տակ: Այլ չի վկայիլ այս բոլորի ճշմարտութեանը: Բայց մի երկրում ուսուցչական դործունէութեանց կախումն ունի ամբողջ ազգի կրթութիւնը, նորա երջանկութիւնը, նորա բաղարը:

Անգլիայի մէջ ժողովրդական կրթութեան գլխաւոր պաշտպաններից մինը — Լորդ Բրում, յաճախ ասում էր, «Արժապետի պրոբերնը զննորների ստիճաններից զօրիղ է, և ժողովրդական ուսուցչի կոչումն, ասում է Վերմանացի մանկավարժ Վենցլին, նոցա աչքում միայն աննշան կերեայ, ովքեր մոռանում են, որ շինութիւնը կանգնուած հիմքի վերայ, և որ բարի հիմքից կարելի է յառաջադիմութիւն յուսալ, և ժողովրդական ուսուցիչը անկումէ այնտեղ՝ ուր որ գրեթէ ոչ ոք չի սերմում, և այս աշխատանքը շինում է նորան մարդկութեան ճշմարիտ բարերարը, նա ծառայում է հայրերի և մայրերի տեղակ: Ուսուցչի սովորածը միակ ստացուածքն է լինում շատ անգամ մանուկների համար իրանց կեանքում, որ վառատկում են նոքա մանկական հասակում ուսումնարանի մէջ: Եզդելով երկխայի զարգացման, նորա բնաւորութեան և ձգտումների վերայ, ուսուցիչը ազդում է նորա տղագայ վիճակի վերայ ևս: «Աւելով ինկատի ուսուցչի կոչման այդ քան վստահանակութիւնը, նա, ասում է Վենցլին, մի ուրիշ տեղ ամեն օր պէտք է աղօթէ, Երաւած իմ, սո՛ւր ինձ իմաստութիւն, համբերութիւն և հաւատարմութիւն, և

Վերգասացանք, հասարակութիւնը, տէրութիւնը, եկեղեցին, յանձնում են ուսուցչին ամենաթանկագին բանը — իրանց մանուկների ապագայն: Ինչպիսի՞ մեծ կոչում է լայնարձակ ու պաղաւէտ դործունէութեան համար: Բայց ինչքան աւելի մեծակշիռ ու դժուար է ուսուցչի պաշտօնը, այնքան առատ է օտարոտի ու վըշ-

տալի է նորա ցաւելի դրութիւնը, այնքան առաւել անարդար է հասարակութեան սառնութիւնը զէպի այդ մշակները: Այսպիսի մի դրութիւն աչքի առաջ ունենալով՝ անտեղի էլ է երեւում ընդարձակ պահանջմունքների անել ուսուցիչներից. քաղցածին նախ և առաջ հաց է հարկաւոր. կերակրեցէք նորան, ապա թէ նա կ'լսէ ձեզ: Ի՞նչ յափշտակվել զաղափարներով այնտեղ, ուր որ մարդուս սպանում է մուրացականութիւնը:

Տխուր ճշմարտութիւն է այս. բայց մեր պարտքն է խօսել, մենք իրաւունք չունինք լռելու: Չարիքի պատճառը հասարակութեան սառնութիւնն է. բայց հասկանում է՞ արդեօք ժողովուրդը ուսուցչի կոչման նշանակութիւնը. Բէպտիցակէն է արդեօք նորա սառնութիւնը: Աւելի իրաւացի չէր լինել արդեօք վերագրել այդ բանը նորա ազիտութեանը, գործի անանդեկութեան, որի մասին շատերն են խօսում, բայց լրջամտաբար հազիւ թէ մէկը մտածում է: Ուրեմն ո՞վ բացատրէ նորան գործի էութիւնը, թէ որ մենք, այդ գործին նուիրվածքս, լուռ կենանք: Մենք կարծում ենք, որ ժողովուրդը ծանաչելով ուսուցչի աշխատանքի մեծ նշանակութիւնը, ծանաչելով մանկավարժութեան նորան առաջարկած պահանջները, պէտք է հասկանայ իւր սառնութեան անարդարութիւնը, պէտք է ծանաչէ իւր պարտականութիւնները և մի ուսուցչական ճեմարանի վերաբերութեամբ:

Բայց այստեղ կայ գործի մի ուրիշ կողմն էլ: — Ժողովուրդն ասում է. «մեր ուսուցիչները ըստ ամենայնի վատ են. էլ

ի՞նչ աւելացնենք մենք նոցա վարձը, երբ նոցա ստացածին էլ չարժեն», և խակ ուսուցիչներն ասում են. «մեր ուժիկը մուրացկանական է. էլ ի՞նչ մենք կեանք մաշենք, ոսկր կոտրենք առանց մի ակնկալութեան: Յետին գործաւորը մեզանից երջանիկ է. գոնէ նա չունի այն բարոյական փորձանքները (զրկանքները) որոնց ենթակայ է ուսուցիչը: Մեր ուժիկն նախելով՝ արածներս էլ զեռ շատ է. . . , և Երկու կողմերն էլ ըստ կրեութիւն իրաւացի են. բայց այս կ'լինէր անելանելի շարժան: Շարունակել գործի այդ դրութիւնը՝ կնշանակէ թողուլ լաւ ապագայ ունենալու յոյսը: Այնտեղ գործի հետեւանքն է զրօ, իսկ այստեղ վտանգի տակ է սկզբունքը, կորչում է հաւատարմութիւնը զէպի ժողովրդի քաջակրթութեան մեծ գործակատարը: Չէ՞ որ մէկը վերջապէս պիտի սկսէ փոփոխել գործի այդ դրութիւնը: Աւարդարեւ մենք տեսնում ենք որ մեր հասարակութիւնը վերջին ժամանակներումս սկսել է վարթնուլ, տեղ տեղ զոհաբերութիւններ են լինում ժողովրդի կրթութեան համար: Ուսումնարանների հոգաբարձութիւնները աշխատում են բաղմունքնել նոցա արդիւնքի աղբիւրները: Ուրեմն, գործը մնում է ուսուցչի վերայ, որ պարտական է իրագործել ընդհանուր ձգտումը, պարտական է դառնալ ազգի ձգտումների և ցանկութիւնների արժանաւոր ներկայացուցիչը: Բայց մեր ուսուցիչները պատրաստուած չեն, անփորձ են, քիչ են զարգացած, սպասելու ժամանակ չունինք, որ այսուհետեւ դեռ նոր սկսէ պարտաստուիլ սպեցիալիստ ուսուցիչների մի սերունդ, ժամանակը թռչում

մէ: Այլ ահա այս տեղ է կարեւոր և առողջամիտ այն անշնայեցիկ-նէսն յգործն, որի մասին մենք խօսում ենք, կամ թէ ուրիշ կերպ տեսլով, այն անշնայեցիկ-նէս, որ կարող են ունենալ մի մեծ գործի ազնիւ մըշակները, առաջնորդ ունենալով իրանց համար հմուտ մարդկանց խորհուրդները:

Ե.

Ուսուցչի դէպի ինքնակրթութիւնն ունեցած ձգտման առաջին պայմանն է ինքնագիտակցութիւնը:

Միայն նա է ձգտում լրագործել իւր թերութիւնները, ով որ գիտակցէ է, ճանաչու՞մ է նորանց. միայն նա է թերի ճանաչում իւր կրթութիւնը՝ ով որ պարագային է ինքնա՞նորան. միայն այն ուսուցիչն է հարկաւոր համարում լրագործել իւր զարգացման պակասութիւնը, որ ճանաչու՞մ է իւր կոչման նշանակութիւնն և կարեւորութիւնը, և այստեղից ծագող պարտականութիւնները:

Ամեն մի մասնաւոր աշխատանք պահանջում է գործողից այս կամ այն յատկութիւնները, որոնք ընդունակ են լինում նորան մի յայտնի գործունէութեան կամ նպատակի համար, ապա ուրեմն պահանջում է դորա համար և ընդունակների հակամիտութիւն: Ուսուցչութիւնն առաւել քան որ և իցէ ուրիշ գործունէութիւն, պահանջումէ մարդուց կոչումն և հակամիտութիւն, որովհետեւ նա մեքենայական աշխատանք չէ, որ բաւական լինի նորան կատարելու համար միմիայն ջերմեռանդութիւնը, այլ նա ոգու ստեղծագործութիւն է, բարոյական

աշխատանք, շատ անգամ մեծամեծ անյարմարութիւնների ենթակայ և յաճախ զոհաբերութիւնների ու զրկանքների պահանջող, ապա ուրեմն մի աշխատանք՝ որ պահանջումէ սէր ու հակամիտութիւն: Այնպէս և իցէ մի ուրիշը, ապա ուսուցիչը ևս առաւել պարտ է բարեխղճօրէն և ազնուարար կշռադատել թէ, ունի՞նա արդեօք հակամիտութիւն և սէր դէպի իւր գործը. կարճ ասել, ունի՞ ուսուցչի կոչումն: Ունի՞նա բաւականաչափ պիտանք և եռանդ մի մեծակշիռ պարտականութիւն ազնուարար կատարելու համար:

Այս հարցերի ուղղակի պատասխանները նշանաւոր են որքան գործի, այնքան էլ նոյն իսկ ուսուցչի համար: Չկայ ոչինչ աւելի թշուառ, քան թէ այն ուսուցիչը՝ որ տրամադիր չէ իւր գործին, որ չէ սիրում նորան: Մի աշխատանք, որ չէ ծագում մարդուս հակամիտութիւնից՝ միշտ ողորմելի վիճակի մէջ կ'լինի և երբեք չի կարող յաջողակ լինել: Աս կգառնայ աշխատողի համար մշտական աղբիւր ավստանքի, նա բռնաւորական և դորա համար էլ անտանելի կ'կացուցանէ նոյն իսկ գործը, նա ընդ միշտ կզրկէ աշխատաւորին ոգու պայծառ դրութիւնից (առանց որոյ աներեւակայելի է ուսուցիչը), կ'զայրացնէ ու կ'ախարացնէ նորան: Օր օրի վերայ կանցնի, և թշուառ նահատակը կ'մարանչէ ինքն իւր անձի հետ, անիծելով իրան ատելի գործը, և կսպասէ մի յարմար միջոցի, որ հեռու գցէ իրանից այն դժուարակրելի լուծը և ձեռնարկէ մի ուրիշը:

Այդպիսի աշխատաւորի համար անծանօթ են գործի այն պայծառ կողմերը,

այն ուրախութիւններն ու վայելչութիւններն, որոնք տալիս է աշխատանքը, պատճառ՝ նորա ստացվումն այն ժամանակ միայն՝ երբ սիրումես աշխատանքը: Թէ որ այսպիսի երեւոյթներ կան ուսուցչութեան մէջ (իսկ սոքա կան ու կան), ապա մենք ուղղակի և վճռողաբար խորհուրդ ենք տալիս այդպիսի նահատակ ուսուցչին՝ թողնել այդ նորա համար տաժանական գործը, թողնել ի սէր մանկանց. այլ այսպէս նա ինքը տանջվելով՝ ի զուր կտանջէ խեղճ երեխաներին էլ, թողնել ի սէր գործի, քանզի բռնի աշխատանքից ոչինչ օրինաւոր բան չի դուրս գալ, թողնել ի սէր իւր անձին, պատճառ՝ ամեն մի արհեստ, մինչև անգամ առաւել սակաւարդին քան ուսուցչութիւնը, երբ տրամադրութիւն ու եռանդ ունիս դէպի նա, աւելի լաւ է ապահովացնում աշխատաւորին:

Բայց այդպիսի իրողութիւններ շատ սակաւ են լինում: Յիրաւի, մեր ներկայն զննելով՝ պիտի ճշմարիտը խոստովանենք՝ որ մեր ուսումնարանների մէջ ուսուցչներին մանկը չի լինում զիտակից ու ազատ ընտրութեամբ, ամենից յաճախ ուղարկում են նորանց այդտեղ կարիքը, պատահմունքը, անելանելի վիճակը: Բայց այս իրողութիւնը՝ մեզ դեռ ևս իրաւունք չէ տալիս Պէտէֆէսը լինել: Նիւթական շահու համար ուսուցչի պաշտօն ընդունելը մի բնական բան չէ և ոչ ինչ փնաս չունի գործի ընթացքին, — մի՛ թէ նա մի և նոյն ժամանակ չէ՞ կարող «իբէլ իւր գործը: Մի թէ նա պարտաւոր չի՞ լինել ազնուաբար ու հաւատարմութեամբ ծառայել: Նորա իսկ անձնական շահն էլ է ո-

րոնել ու գտնել ուսուցչութեան մէջ այն վայելչութիւնը, որ միայն կարող է կապել նորան գործի հետ, շինել ուսուցչութիւնը նորա համար մի դրաւիչ ու թեթեւ գործ և ոգեւորել նորա աշխատանքը սիրով ու զգայակցութեամբ: Պէտք է մտածել միշտ, — այս մանուկները մարդիք են, շատ մասով մեզանից է կախուած ոչ թէ միայն դոցա ապագայն, այլ և մեր ազգի և հայրենիքի ապագայն: Արդարութիւնը, բռնութեամբութիւնը ու վայրենութիւնը, որոնց հետ շատ անգամ հարկաւոր է լինում ուսուցչին մրցիլ, տգիտութեան տխրալի հետեանքներն են: Ուսուցիչը լոյս պէտք է մտցնէ կեանքի խաւարի մէջ: Այստեղ հարկաւոր էլ չեն մի առանձին հանճարեղութիւնը կամ տաղանդ, գործը աւելի պարզ է. — հարկաւոր է միայն աշխատանք, վճռականութիւն, հաստատամտութիւն և անկեղծ ցանկութիւն, մարդ դառնալ՝ մարդիկ կրթելու համար:

(Մեղեան է յետագայ):

Զ. ԴՈՒԿԱՍԵԱՆՑ.

